

Vontató és boglya

Vitéz Szőnyi Sándor a *Népünk és Nyelvünk* 1936 január–márciusi számában a vontató fogalmát nem egészen szabatosan határozta meg. Maga a szó általánosan használatos még ma is a debreceni határban, a Hajduságban, a Nagykunság Tiszán túl eső részében. Gabona- vagy szénacsomót jelent. Ugyan- is addig, míg a cséplőgép el nem terjedt, ezen a tájon nyomtat- tak és a gabonát, „az életet“, nem kévébe kötötték, hanem villá- val gyűjtötték rendről és vontatóba rakták. Ma már nem hasz- nálatos ez a takarítási mód, aminek magyarázata az, hogy a cséplőgép a kévébe kötött gabonából tisztább munkát végez. A kisgazda azonban a kölest, zabot most is vontatóba rakja, bár többé nem nyomtatja, hanem cséplőgéppel vereti ki. De akkor is vontatót rak, ha tavasszal kevés eső járt, rövid marad az élet szára, úgyhogy nem lehet belőle kévét kötni.

A vontató-rakásnak, a „vontatózásnak“ megvan a maga tudománya. Míg vontatót raktak, addig a „takarók“ nem „falra vágták“ a gabonát, hanem rendre. Vigyázva, hogy a rend ösz- sze ne zilálódjék, a feje egyfelé dőljön. A rendet favillával „összehajtották“, míg egy jó villára való nem gyült össze; ez volt a petrence. Tizenkét-tizennégy pár petrence ment szokás szerint egy vontatóba. Kisgazda, akinek kevesebb lova volt, ki- sebbet, nagygazda nagyobbakat rakatott. A vontató fenekén két petrencét kúpalakúan egymásnak döntöttek, hogy a töve lefelé a feje felfelé legyen. Két-három villával, szintén tövével lefele, körülállították. Ez volt a vontató fenekéje. A vontató derekában a gabonát úgy helyezték el, hogy a töve kifelé, a feje a vontató közepe felé irányult. Mikor a petrencék kétharmadát belerak- ták a derekába, behegyezték. Ekkor a gabonátövét fordították befelé, a feje csorgóra állott. Két szalmakötéssel keresztbe le- kötötték.

A vontató nem állott sokáig a tallón. Nem kellett félni a beázástól, mert mindennap csak annyit gyűjtöttek fel, amennyit másnap délig két „ágyásban“ ki tudtak nyomtatni. Este- felé, mikor a harmat leszállott, „vonult a gaz“, kezdődött a von- tatás. Ekkor ugyanis nem pergett úgy a szem, mint mikor a nap erősen sütötte.

A vontató fenekén azért állították tövére a gabonát, hogy a vontatásnál ne hulljon ki a szem. A debreceni ember ma is rendszeresen láncon vontat. A hosszú 6–8 m. „hatló láncot“ az eke- talyiga tengelyére csatolja, a közepére 3–4 m. hosszú pányvás kötelet hurkol, elébe fog 4–5 lovat és így vontat. Egy ember

megemelgeti a vontató alját a villával, a másik a láncot alája húzva, a kötelet átveti a vontatón és az ellenkező oldalon a léc alá húzva meghurkolja. Így nem marad el a vontató a lánchról. A takarékosabb gazda még egy rudashordó rudat (3–4 m. hosszú vékony, egyik végén hegyes akácfarúd) dug a vontató alá előlről, ennek az egyik végét az eketalyiga tengelyére emeli, így ezen csúszik a vontató alja.

Ha nem kell messze hordani a szénát, ezt is vontatóba rakják ma is. Itt is a vontató aljában 4–5 petrencét kúpalakúan összeállítanak, erre rakják körben a szénát, azonban ennek közepére minden sor után egy-egy villával tesznek, hogy a közepe be ne süppedjen és így be ne ázzék. Ez már hosszabb ideig áll kint. Ha messze kell hordani, akkor a szénából is többet raknak össze, de ez nem vontató, hanem „szekeres boglya“, mert beőle egy szekér széna telik.

A debreceni határban tehát a vontató szó egyaránt használatos szénára és gabonára.

Balogh István.

Nagykőrösi tájszótár

Az alábbiakban megkísérlem a lehetőséghez képest a Nagykőrösön és közvetlen határában használatos tájszavaknak gyűjteményét adni. Természetesen ez a gyűjtemény még nem teljes, mert az a bánya, ahol ezt a kincset lelik, kimeríthetetlen. Igen sok olyan szót is közlök, amiről sejtem, hogy már polgárjogot nyert az irodalomban és az is magától értetődik, hogy közülök igen sok más vidéken is ismeretes. Bizonyosan a legnagyobb része már össze is van gyűjtve korábbi gyűjtők által, azonban ezt ellenőrizni nem tudom. Különben is a fő cél tudomásom szerint egyes vidékek tájszavainak önálló gyűjteménye lévén, a helyi tájszavakat a föntiekre tekintet nélkül kell is összeállítani. Bővebben foglalkozott még a Nagykőrösnek és vidékének nyelvészeti sajátágaival bátyám, Kiss Sándor szarvasi tanítóképzőintézeti igazgató, akinek egy régebbi gyűjtését Papp Imre karcagi tanár kb. 20 évvel ezelőtt már felhasznált kisebb értekezés formájában (ezt a munkát azonban nem ismerem), Kiss Sándornak ma is van egy nagy gyűjteménye, mely nemcsak a szavakra, hanem a szólásmódokra is kiterjedő. Hasonlóképen készített a helyi tájszavakból gyűjteményt öcsém, dr. Kiss Lajos magyaróvári ellenőrző orvos is, akinek gyűjteménye tudomásom szerint Kiss Sándornál van. Én is több ízben készítettem tájszógyűjteményt, de azok leginkább elkallódtak úgy, hogy a mostani gyűjteményemet teljesen újonnan kellett összeállítanom. A gyűjteményben megtalálhatók az idegen szavak eltorzításáról készült szavak is, melyek már ma-